

ΦΥΛΑΚΕΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Ελένη Σεμερτζίδου

Αρχειονόμος-Βιβλιοθηκονόμος-Μουσειολόγος

Δρ. Λογοτεχνίας

ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

- Η «ισότητα των ευκαιριών» προϋποθέτει την παροχή ίδιων ευκαιριών ανεξαρτήτου της κοινωνικής ομάδας, του φύλου, της τάξης στην οποία ανήκει κάποιος (Ballantine and Hammack, 2015).
- Το **δικαίωμα στην εκπαίδευση** είναι θεμελιώδες και κατοχυρωμένο από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΗΕ, 1948) και μπορούν να το απολαμβάνουν όλοι οι πολίτες, μεταξύ αυτών και οι έγκλειστοι στα σωφρονιστικά καταστήματα (Krolak, 2019).

ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να απολαμβάνουν το δικαίωμα να μορφώνονται ανεξάρτητα από τη φυλή, την εθνότητα, το φύλο, τις ικανότητες που διαθέτουν και τα χαρακτηριστικά τους (Ballantine and Hammack, 2015).
- Η προάσπιση και η εφαρμογή του δικαιώματος αυτού συνιστά μία εκ των πλέον βασικών αρχών του προγράμματος δράσης για την εκπαίδευση 2030 και του στόχου για την αειφόρο ανάπτυξη (SDG) 4. Το γεγονός αυτό υποχρεώνει τα κράτη μέλη να *«εξασφαλίσουν την ανοικτή και ισότιμη ποιοτική εκπαίδευση και να προωθήσουν τις ευκαιρίες διά βίου μάθησης για όλους»* (Krolak, 2019).

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΑ

- Σήμερα εξακολουθεί να υπάρχει **ανισότητα** μεταξύ άλλων και όσον αφορά στην παροχή εκπαίδευσης, αφενός γιατί δεν έχουν πρόσβαση όλοι στην εκπαίδευση και αφετέρου, γιατί ούτε το περιεχόμενο ούτε η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι κοινά για όλους (π.χ. οι **μειονότητες**, άτομα που ανήκουν σε **χαμηλά κοινωνικό – οικονομικά στρώματα**, άτομα που διαβιούν σε αγροτικές κοινότητες, παιδιά σε επισφάλεια, άτομα που χρειάζονται ειδική αγωγή, άτομα που αδυνατούν να φοιτήσουν σε καλά πανεπιστήμια). (Ballantine and Hammack, 2015) , 110) Πολλοί άνθρωποι σε παγκόσμιο επίπεδο συναντούν **εμπόδια στην ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση**, γεγονός που τους εμποδίζει να απολαμβάνουν εκτός από την ίδια την εκπαίδευση που συνιστά αγαθό και διάφορα άλλα αγαθά (Lazanby, 2016).
- Σύμφωνα με τα στοιχεία της Unesco, **758 εκατομμύρια άνθρωποι** τόσο παιδιά όσο και ενήλικες και άτομα της τρίτης ηλικίας παραμένουν **αναλφάβητοι**. Από αυτά τη χειρότερη εικόνα εμφανίζουν τα άτομα μεγάλης ηλικίας που δύσκολα ξεφεύγουν από τον αναλφαβητισμό (Σταματοπούλου, 2016).

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ «ΕΞΙΣΩΤΗΣ»

- Οι άνθρωποι είναι άνισοι μεταξύ τους, γιατί έχουν διαφορετικά γενετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ικανότητες και διαφορετικά πολιτιστικά ερεθίσματα. Ειδικότερα όσον αφορά στην **πολιτισμική στέρηση ή ανεπάρκεια** που αρχικά συνδεόταν με την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκαν οι μαθητές (π.χ. παιδιά της εργατικής τάξης) ενώ σήμερα συνδέεται περισσότερο με την οικογενειακή κουλτούρα (π.χ. εθνικές/ εθνοτικές μειονότητες), θεωρείται εμπόδιο στις σχολικές επιδόσεις και στην ακαδημαϊκή επιτυχία των μαθητών (Alexander, Thompson, Edles, 2016).
- Η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως ένα είδος **εξισωτή**, βοηθώντας τους περιθωριοποιημένες και ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες (άτομα χαμηλών κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων, μειονότητες, παιδιά με ε.ε.α., άτομα τρίτης ηλικίας, έγκλειστοι κ.α.) να ξεπεράσουν τα μειονεκτήματά τους και να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία, αρκεί βέβαια να έχουν πρόσβαση σε αυτή (Bender, 2018; Krolak, 2019).

ΟΦΕΛΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

- Οι άνθρωποι πρέπει να απολαμβάνουν το δικαίωμα να αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες, να καλλιεργούν τις ικανότητες, τις κλίσεις και τα ταλέντα τους, να επιτυγχάνουν στην αγορά εργασίας και να προοδεύουν. Κυρίως όμως να διατηρούν ένα υψηλό επίπεδο υγείας και να ευημερούν. **Όλα τα παραπάνω είναι εφικτά μόνο μέσω της εκπαίδευσης.** Όλες οι σχετικές έρευνες επιβεβαιώνουν ότι το επίπεδο εκπαίδευσης, το επίπεδο υγείας και ευημερίας είναι ανάλογα. Με λίγα λόγια, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης κάποιου, τόσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της υγείας του και η οικονομική του επιφάνεια (Stanford Encyclopaedia, 2017).
- Η εκπαίδευση όμως δεν ευνοεί μόνο τα άτομα αλλά και την **κοινωνία**. Όταν μια κοινωνία απαρτίζεται από παραγωγικούς και εκπαιδευμένους πολίτες, τόσο πιο ωφελημένη αποδεικνύεται, εφόσον τόσο σε οικονομικό και παραγωγικό επίπεδο όσο και στην ποιότητα της δημοκρατίας της (Lazanby, 2016).

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΑΦΕΤΗΡΙΕΣ/ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

- Το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί και πρέπει να λειτουργεί ως **διορθωτικό μέσο** για όσους μειονεκτούν τόσο εντός όσο και εκτός της εκπαίδευσης. Σε περιπτώσεις παιδιών με διαφορετικές πολιτισμικές αφετηρίες και παιδιών που ανήκουν σε μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού λύση αποτελούν τα **προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας** στα σχολεία ή οι **τάξεις ένταξης** που στόχο έχουν να αντιμετωπίσουν την αποτυχία (αποτυχημένη προσαρμογή) ή τις δυσκολίες προσαρμογής τους (Alexander, Thompson and Edles, 2016).
- Ως λύση στις ανισότητες που προκύπτουν στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικότητας και με στόχο να παρέχονται ίσες ευκαιρίες σε όλους, προωθείται η προσαρμογή των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, προκειμένου να είναι σύμφωνα με τις «πολύπολιτισμικές και δίκαιες ως προς το φύλο» αρχές, με λίγα λόγια εισάγεται πολυπολιτισμική θεματολογία στα προγράμματα σπουδών, ώστε να είναι αντιπροσωπευτικά στις διαφορετικές κουλτούρες των μαθητών. (π.χ. διδασκαλία ηθών και εθίμων ξένων χωρών, αξιοποίηση συγγραμμάτων μειονοτικών συγγραφέων) (Rosenfelt, 1994; Levine and Cureton, 1992).

ΕΥΑΙΣΘΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ: ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ

- Όσον αφορά στους **ηλικιωμένους** (άτομα τρίτης ηλικίας) τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται στρατηγικές με σκοπό την αντιμετώπιση των εμποδίων στη μάθηση που συνδέονται με την ηλικία και των προκαταλήψεων γύρω από αυτή. Τα προγράμματα παρέχουν την ευκαιρία στα άτομα τρίτης ηλικίας να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικές διαδικασίες με στόχο την προσωπική τους ανάπτυξη και έκφραση. Ένα από αυτά τα προγράμματα που εφαρμόζεται με σκοπό την ευαισθητοποίηση, την εμπλοκή και την παρότρυνση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας είναι το MATYRE. (Mature, 2013).

ΕΥΑΙΣΘΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ: ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΙ

- Για τους έγκλειστους σε σωφρονιστικά ιδρύματα ενήλικες - το σύνολο των οποίων υπολογίζεται σε 11 εκατ. Παγκοσμίως - η εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως ένα μέσο επαναπροσδιορισμού και επαναφοράς, γι' αυτό αποκαλείται διεθνώς ως **διορθωτική εκπαίδευση (Correctional educational)**. Σύμφωνα με έρευνες των τελευταίων δεκαετιών (π.χ. Linares-Orama, 2005) οι φυλακισμένοι ενήλικες που εκπαιδεύονται έχουν μικρότερες πιθανότητες να υποτροπιάσουν, όταν αποφυλακισθούν, συνεπώς καθίστανται περισσότερο ασφαλείς για την κοινωνία. (Erisman and Contardo, 2015).
-
- Δεδομένου ότι 95 στους 100 φυλακισμένους επανεντάσσονται στην κοινωνία και ότι 7 στους 10 θα καταφύγουν σε νέα παραβατική συμπεριφορά ακόμη και σε έγκλημα, είναι μείζονος σημασίας να αναπτυχθούν μέσα για τη μείωση των πιθανοτήτων υποτροπής τους, γεγονός που θα εξασφαλίσει μείωση των δεικτών εγκληματικότητας (Gorgol and Sponsler, 2011).

ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥΣ

Αυτά τα μέσα μπορεί να τα προσφέρει η εκπαίδευση, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή:

- εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη φυλακή (προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μαθητείας ή εξειδίκευσης)
- σχολείων που λειτουργούν εντός ή και εκτός φυλακής
- εξ' αποστάσεως εκπαίδευση (π.χ. Open University στην Αγγλία, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα)
- φοίτηση σε κολέγια και πανεπιστήμια (π.χ. πιλοτικό πρόγραμμα Pilot Second Chance Pell στην Αμερική)
(Gorgol and Sponsler, 2011).

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Σύμφωνα με το **άρθρο 35** του ελληνικού Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999), προβλέπεται η εκπαίδευση των κρατουμένων με στόχο «*την απόκτηση ή συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, καθώς και στην επαγγελματική κατάρτισή τους*». Στις ελληνικές φυλακές λειτουργούν, όπου είναι εφικτό, δημοτικά σχολεία, ενώ σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή στο πανεπιστήμιο, οι έγκλειστοι λαμβάνουν ειδικές εκπαιδευτικές άδειες, για να παρακολουθούν μαθήματα. Παράλληλα οργανώνονται στο πλαίσιο της φυλακής σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς, προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μαθητείας ή εξειδίκευσης. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι όπως προβλέπει ο νόμος «*οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολών της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, χωρίς να προκύπτει από το κείμενο τους ότι αποκτήθηκαν σε κατάσταση κράτησης*». Καθώς και ότι «*σε περίπτωση επιτυχούς αποπεράτωσης ολοκληρωμένου κύκλου σπουδών τρίμηνης τουλάχιστον διάρκειας ο κρατούμενος δικαιούται να τύχει ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής, κατά τις προϋποθέσεις ίου άρθρου 46 του παρόντος*» (Ν. 2776/1999).

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ 1

- Η εκπαίδευση σε ενήλικες φυλακισμένους έχει **πολλαπλά θετικά αποτελέσματα**, γιατί οδηγεί στην **προσωπική τους ενδυνάμωση και αυτοβελτίωση**. Αυτό καθίσταται εφικτό, καθώς αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο οι φυλακισμένοι «βλέπουν» τον εαυτό τους και αντιμετωπίζουν το μέλλον τους. Η εκπαίδευση ενισχύει την αυτοπεποίθηση και την ωριμότητά τους και τους δίνει το κίνητρο να θέτουν στόχους, γεγονός που ενισχύει τόσο το βαθμό εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στους άλλους όσο και την ελπίδα τους για το μέλλον. Τους ωθεί να κάνουν αισιόδοξες σκέψεις και να αγωνίζονται, για να αναπτυχθούν και να πετύχουν σε όλους τους τομείς (Thompson, 2019 ; Ηλιοπούλου, 2011)

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ 2

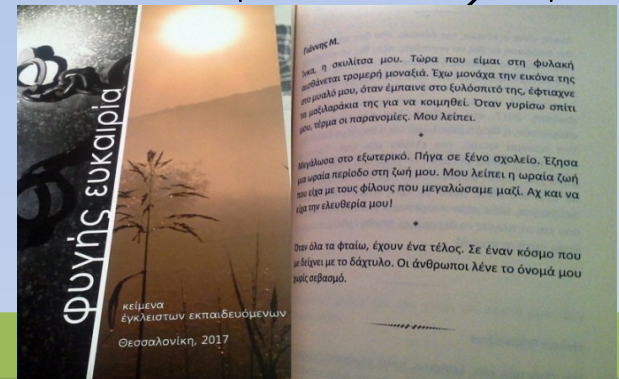

- Η συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης στη φυλακή αποτελεί μια **δημιουργική και εποικοδομητική δραστηριότητα** στον ελεύθερο χρόνο των έγκλειστων που βελτιώνει τη διαδικασία παραμονής τους στα σωφρονιστικά ιδρύματα, **μειώνοντας την ανία και το άγχος** που τους προκαλεί ο εγκλεισμός τους. Το γεγονός αυτό έχει θετικά αποτελέσματα και στη συνύπαρξή τους με τους άλλους κρατούμενους και με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους (βελτίωση της κοινωνικότητάς τους) (Βουβούση, 2019 ; Βαρβατάκος, 2010).

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ 3

- Εκτός από την ψυχολογία, η εκπαίδευση προάγει και την **ποιότητα** της μετέπειτα ζωής τους, εφόσον αυξάνει την πιθανότητα να βρουν εργασία μετά την αποφυλάκισή τους. Έρευνες σε Αγγλία και Αμερική δείχνουν ότι όσοι φυλακισμένοι συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους, έχουν 43% μικρότερες πιθανότητες να επιστρέψουν στη φυλακή και να βρουν εργασία. Με λίγα λόγια τους δίνεται μια νέα (Thompson, 2019).

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ 4

- Έρευνες στην Αμερική αποκαλύπτουν ότι όσοι έγκλειστοι συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα εμφανίζουν **46% χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής** συγκριτικά με αυτούς που δεν παρακολουθούν τέτοιου είδους προγράμματα, γεγονός που εκτός των άλλων ενισχύει τη δημόσια ασφάλεια. Αυτό επιβεβαιώνει τη στενή σύνδεση εκπαίδευσης και δημόσιας ασφάλειας και ότι η υποτροπή επιδεινώνεται από το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (Gorgol and Sponsler, 2011; Bender, 2018).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

- Η εκπαίδευση στη φυλακή στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται εντός φυλακής έχει ως στόχο να αποκτήσουν οι έγκλειστοι **νέες δεξιότητες**, όπως για παράδειγμα να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν, σε περίπτωση που είναι αναλφάβητοι, να χρησιμοποιούν υπολογιστές και να κάνουν βασικά μαθηματικά.
- Στην Αγγλία, για παράδειγμα, τα προγράμματα που προσφέρονται είναι εξατομικευμένα, με την έννοια ότι καλύπτουν τις ανάγκες κάθε φυλακισμένου που συμμετέχει σε αυτά με τη μορφή μαθημάτων και κατάρτισης (Gorgol and Sponsler, 2011; Bender, 2018).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΙΩΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- Η εκπαίδευση των φυλακισμένων μπορεί και μακροπρόθεσμα να μειώσει την εγκληματικότητα μέσω της ενίσχυσης της κοινωνικής κινητικότητας. Η εκπαίδευση, σύμφωνα με τον Δασκαλάκη (2013) μπορεί να «σπάσει» τον κύκλο της φτώχειας και να άρει τον κοινωνικό αποκλεισμό, καταστάσεις που ενοχοποιούνται για την αύξηση της εγκληματικότητας. Όταν ένας έγκλειστος εκπαιδευτεί και αποκτήσει κατάρτιση μπορεί να εξασφαλίσει εργασία, η οποία θα τον βοηθήσει όχι μόνο να μην υποτροπιάσει, αλλά θα εξασφαλίσει καλύτερο μέλλον και για τα παιδιά του, (Bender, 2018).

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Σύμφωνα με το άρθρο 62 του Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Οκτωβρίου 2017 σχετικά με τα σωφρονιστικά συστήματα και τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές (2015/2062(INI)) χρειάζεται «να παρέχεται πρόσβαση στους κρατούμενους στην εκπαίδευση και στην απόκτηση επαγγελματικών προσόντων» ζητείται, μάλιστα από τα κράτη μέλη «να προσφέρουν σε όλους τους κρατούμενους ουσιαστικές δραστηριότητες, όπως εκπαιδευτική κατάρτιση ή ευκαιρίες εργασίας σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, με στόχο την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων και την παροχή εφοδίων για μια ζωή χωρίς εγκληματικές δραστηριότητες μετά την έκτιση της ποινής· ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν ότι οι κρατούμενοι εργάζονται, σπουδάζουν για να αποκτήσουν επαγγελματικά προσόντα ή συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης κατά τη διάρκεια της κράτησής τους, ώστε να διαχειρίζονται καλύτερα τον χρόνο τους και να προετοιμαστούν για την επανένταξή τους στην κοινωνία».

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

- Σύμφωνα με την εισήγηση R (89) 12 του Συμβουλίου της Ευρώπης, όλοι οι έγκλειστοι πρέπει να διαθέτουν την ίδια πρόσβαση στην σχολική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, σε δημιουργικές δραστηριότητες, στην κοινωνική εκπαίδευση, στη φυσική εκπαίδευση και τον αθλητισμό ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα πρόσβασης σε βιβλιοθήκη (Conseil de l' Europe, 1990).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

- Η δημιουργία βιβλιοθηκών στις φυλακές εδράζεται στο **δικαίωμα** των φυλακισμένων να **μορφώνονται** και να βιώνουν, αν και έγκλειστοι, μια **αξιοπρεπή ζωή** και να τυγχάνουν αξιοπρεπής μεταχείρισης - δικαίωμα κατά τη διάρκεια του σωφρονισμού τους, κάτι που ωστόσο δεν τους αναγνωρίζεται από όλους τόσο σε κρατικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο.
- Η ώθηση στην οργάνωση και λειτουργία των φυλακών έγινε από τη στιγμή που ο εγκλεισμός αντιμετωπίζεται ως προσπάθεια συνέτισης των εκλείπτων και ένα είδος προετοιμασίας για την επανένταξή τους στην κοινωνία και όχι ένα είδος τιμωρίας (Lehmann, 2003).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

- Η πρώτη αναφορά για την παροχή βιβλίων σε ευρωπαίους και αμερικανούς φυλακισμένους έγινε τον δέκατο έβδομο αιώνα και πραγματοποιήθηκε από κληρικούς οι οποίοι έδωσαν στους φυλακισμένους θρησκευτικά βιβλία με την ελπίδα της ηθικής βελτίωσής τους.
- Η πρώτη οργανωμένη βιβλιοθήκη σε φυλακές γίνεται πράξη στα μέσα του 19^{ου} αιώνα στις Η.Π.Α. και στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλες χώρες, όπως η Γερμανία.
- Σε εκείνες τις βιβλιοθήκες οι κρατούμενοι δεν είχαν πρόσβαση σε όλους τους τίτλους των βιβλίων, καθώς εξαιρούνταν μυθιστορήματα και βιβλία με ιστορίες που εμπεριείχαν εγκλήματα. Κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων ατόνησε η λειτουργία βιβλιοθηκών στις φυλακές, από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα όμως προωθήθηκε η ανάγνωση στις φυλακές (Krolak, 2019).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ 1

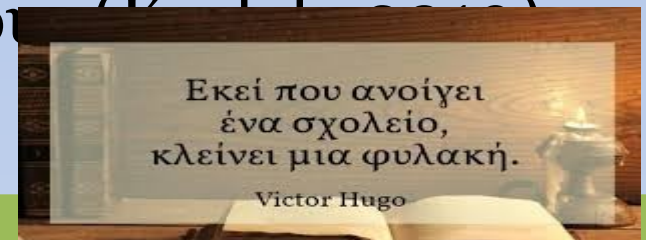

- Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Δια Βίου Μάθησης της UNESCO (UIL), οι βιβλιοθήκες που λειτουργούν στις φυλακές συμβάλλουν καθοριστικά στην προσωπική ανάπτυξη και εκπαίδευση των ενήλικων εγκλείστων και τους βοηθούν στην επανένταξή τους στην κοινωνία. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται, η πλειοψηφία των φυλακισμένων ανήκουν σε τάξεις με χαμηλό κοινωνικο – οικονομική επιφάνεια, δε διαθέτουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ συχνά έχουν χαμηλή ικανότητα γραμματισμού. Το να προσφέρεται η δυνατότητα στους εγκλειστούς στις φυλακές να έχουν πρόσβαση σε βιβλία με διάφορες θεματικές σε διάφορες γλώσσες, τους **δίνει τη δυνατότητα να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και ενισχύει τις πιθανότητες για πετυχημένη επανένταξη στην κοινωνία** (Unesco, 2019).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ 2

- Η λειτουργία βιβλιοθηκών στις φυλακές συνιστά μέρος της εκπαίδευσης που μπορεί να προσφερθεί στους φυλακισμένους και καθιστά πράξη τη δια βίου μάθηση.
- Επιτρέπει την ανάπτυξη δεξιοτήτων εγγραματοσύνης και την καλλιέργεια της αγάπης για την ανάγνωση.
- Δίνει επίσης χώρο στις κοινότητες των φυλακισμένων να συναντηθούν και να αλληλεπιδράσουν ξεδιπλώνοντας τα ενδιαφέροντά τους (Kousser, 2000)

ΟΦΕΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥΣ

1

- Η επαφή των κρατουμένων με το βιβλίο και η δυνατότητα ανάγνωσης μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο σύμμαχο στις ατελείωτες ώρες εγκλεισμού τους.
- Πρόκειται για μια εποικοδομητική δραστηριότητα που δίνει διέξοδο στους έγκλειστους, μειώνει το στρες που προκαλεί ο εγκλεισμός και οι δύσκολες συνθήκες σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα τους προσφέρει γνώσεις και εμπειρίες, ακόμη και αν δεν είναι βιωμένες.
- Οι γνώσεις και οι εμπειρίες αυτές μπορούν να τους βοηθήσουν να ωριμάσουν και να αναθεωρήσουν κάποιες πλευρές της ζωής τους που τους οδήγησαν σε παραβατικές συμπεριφορές στο παρελθόν, γεγονός που είναι δυνατόν να τους προστατεύσει από την υποτροπή.
- Η ανάγνωση δε διαθέτει, συνεπώς, μόνο ψυχαγωγικό ρόλο, αλλά βαθύτατα εκπαιδευτικό και κοινωνικό. (Lehmann, 2003; Krolak, 2019).

ΟΦΕΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥΣ 2

- Το βιβλίο αποτελεί μέσο επικοινωνίας, καθώς ανοίγει έναν διάλογο ανάμεσα στο συγγραφέα και τον αναγνώστη και συνδέει τον φυλακισμένο με τον έξω κόσμο, γεγονός που μειώνει το αίσθημα της απομόνωσης.
- Ο περιορισμός του αισθήματος της απομόνωσης γεμίζει με ελπίδα τον φυλακισμένο, διευρύνει τους ορίζοντες και τις προοπτικές του και τον βοηθά να επικεντρωθεί σε κάτι το δημιουργικό που συνιστά είδος διανοητικής διαφυγής. Η ανάγνωση βιβλίων τον βοηθά να νιώσει ενδιαφέρων και αποδεκτός, γεγονός που λειτουργεί ως κίνητρο για τη σύναψη υγιών σχέσεων εντός της φυλακής και στη συνέχεια εκτός.

(Philip, 2011)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

- Σε φυλακές της Βρετανίας, των ΗΠΑ και του Καναδά λειτουργούν εδώ και πάρα πολλά χρόνια οργανωμένες, επαγγελματικού επιπέδου βιβλιοθήκες, ανάλογες με εκείνες που λειτουργούν εκτός φυλακών. (Παπασπύρου, 2016).
- Ειδικά στις Η.Π.Α., τη Μεγάλη Βρετανία και τις Σκανδιναβικές χώρες, οι βιβλιοθήκες στις περισσότερες φυλακές είναι πολύ καλά οργανωμένες και μπορούν να αποτελέσουν υπόδειγμα για άλλες χώρες (Lehmann, 2003).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΧΩΡΩΝ: ΝΟΡΒΗΓΙΑ/ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

- Στη **Νορβηγία** οι βιβλιοθήκες των φυλακών ανήκουν στο δίκτυο εθνικών βιβλιοθηκών και λειτουργούν ως υποκαταστήματα τοπικών δημόσιων βιβλιοθηκών. Χρηματοδοτούνται από την νορβηγική κυβέρνηση μέσω συμφωνιών μεταξύ της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Νορβηγίας και των δήμων (Krolak, 2019).
- Το ίδιο παρατηρείται και στην **Ολλανδία** όπου τη χρηματοδότηση των βιβλιοθηκών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων αναλαμβάνει εξ' ολοκλήρου το κράτος, ενώ οι βιβλιοθήκες έχουν επαφή όχι μόνο με τις δημόσιες βιβλιοθήκες αλλά και με την Εθνική (Βατοπούλου, 1994).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΧΩΡΩΝ:ΓΕΡΜΑΝΙΑ/ΑΓΓΛΙΑ

- Στη Βρέμη της **Γερμανίας**, η βιβλιοθήκη των φυλακών σημείωσε ρεκόρ δανεισμού βιβλίων, ξεπερνώντας όλες τις δημόσιες βιβλιοθήκες της πόλης, με τους 1.200 περίπου κρατούμενους, να δανείζονται 25.000 βιβλία κάθε χρόνο (Bleyl, 2016).
- Μόνο στην **Αγγλία** παρέχονται στις βιβλιοθήκες των φυλακών αντίστοιχες ποιοτικές υπηρεσίες ανάλογες με αυτές των δημόσιων βιβλιοθηκών (Lehmann, 2011).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΧΩΡΩΝ: ΚΟΛΟΜΒΙΑ/ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

- Σε άλλες χώρες, όπως η **Κολομβία** οι βιβλιοθήκες στις φυλακές στηρίζονται σε χορηγίες, ενώ σε άλλες, όπως η **Βουλγαρία**, σημειώνονται μεμονωμένες πρωτοβουλίες συνεργασίας των βιβλιοθηκών στις φυλακές με τη δημόσια βιβλιοθήκη. Για παράδειγμα από τις 13 φυλακές της Βουλγαρίας που συμμετείχαν σε σχετική έρευνα μόνο οι 2 είχαν επαφή με την τοπική δημόσια βιβλιοθήκη, ενώ οι βιβλιοθήκες στις φυλακές της Κροατίας δεν έχουν καμία επαφή με τις δημόσιες βιβλιοθήκες (Krolak, 2019).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΧΩΡΩΝ:ΕΛΛΑΔΑ

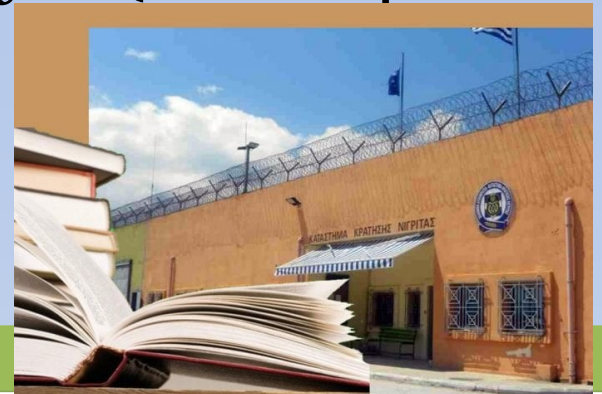
- Στην **Ελλάδα** παρόλο που υπάρχει πρόβλεψη από τη νομοθεσία, η βιβλιοθήκη έμπρακτα ως θεσμός δε λειτουργεί, όπως και θα όφειλε.
- Οι όποιες βιβλιοθήκες λειτουργούν στο μεγαλύτερο βαθμό τους δεν ανανεώνουν τους τίτλους βιβλίων που διαθέτουν και δε λαμβάνουν υπόψη τους τα ενδιαφέροντα των κρατουμένων (Παπασπύρου, 2016).
- Λειτουργούν συνήθως με δωρεές και δεν εξασφαλίζουν πρόσβαση στους κρατούμενους σε ψηφιακές πηγές πληροφόρησης τόσο επειδή δεν υπάρχουν διαθέσιμοι υπολογιστές όσο και επειδή οι εσωτερικοί φυλακών το απαγορεύουν (Βιλιώτη και Ι

Η ΠΡΩΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Η πρώτη βιβλιοθήκη που δημιουργήθηκε και λειτούργησε με τη συνδρομή κρατικής επιχορήγησης σε σωφρονιστικό κατάστημα στην Ελλάδα, ήταν η βιβλιοθήκη του Καταστήματος Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας Βόλου. Η βιβλιοθήκη με τη συνδρομή ενός δασκάλου έδινε τη δυνατότητα στους φυλακισμένους για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας (Βιλιώτη και Βασιλακάκη, 2015).

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΝ

- Σε χώρες όπου δεν υπάρχουν βιβλιοθήκες στις φυλακές, όπως στη Νικαράγουα, Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί λειτούργησαν κινητές βιβλιοθήκες που ταξιδεύουν.
- Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «Bibliobus Bertolt Brecht» που ξεκίνησε με τις δωρεές τις οποίες συγκέντρωσε η Γερμανίδα Elizabeth Zilz και με την έμπρακτη στήριξη καλλιτεχνών, συγγραφέων και κοινού αγόρασε ένα λεωφορείο στην πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, το οποίο με τη συνδρομή μηχανικών μετατράπηκε σε κινητή βιβλιοθήκη που ταξιδεύει.
- Ανάλογη είναι η δράση της κινητής βιβλιοθήκης της Λιουμπλιάνα στη Σλοβενία, η οποία αποτελεί μια ανεξάρτητη μονάδα της βιβλιοθήκης της πόλης, η οποία προσφέρει βιβλία σε έγκλειστους που την επισκέπτονται με τη συνοδεία φυλάκων.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

- Η φράση ενός έγκλειστου που διαβάζει βιβλία τα οποία του παρέχονται στο πλαίσιο της λειτουργίας τακτικού υποκαταστήματος δημόσιας βιβλιοθήκης στη φυλακή είναι ενδεικτική της μεγάλης σημασίας που έχει η λειτουργία και η οργάνωση βιβλιοθηκών στις φυλακές: *«Ευχαριστώ που είσαστε εκεί για όλους μας και γεμίζετε το μυαλό μας με αγάπη και ομορφιά. Είναι μια άγρια διαδρομή ανάμεσα στη μάθηση και τη γνώση»* (Witteveen, 2017).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 1

- Το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί και πρέπει να λειτουργεί ως διορθωτικό μέσο για όσους μειονεκτούν τόσο εντός όσο και εκτός της εκπαίδευσης
- Σε πολλά σωφρονιστικά καταστήματα σε όλο τον κόσμο οι συνθήκες διαβίωσης για τους φυλακισμένους είναι οδυνηρές: υπερπληθυσμός, υψηλά ποσοστά υποτροπής, βία και κακές συνθήκες φυλακών, είναι ορισμένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φυλακισμένοι, με τις φυλακές να μετατρέπονται από τόποι σωφρονισμού σε σχολεία εγκληματικότητας. Άρα, η λειτουργία βιβλιοθηκών στις φυλακές αν και σε πολλές περιπτώσεις φαντάζει ουτοπική, χρειάζεται να τεθεί στο επίκεντρο των προσπαθειών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 2

- Ζητούμενο, ασφαλώς, είναι να αναβαθμιστούν οι συνθήκες στις φυλακές, προκειμένου να προασπίζονται τα δικαιώματα των κρατουμένων και να εξασφαλιστεί η ομαλή κοινωνική επανένταξη τους μετά την απελευθέρωσή τους. Στην αναβάθμιση αυτή θα συμβάλλουν τόσο τα προγράμματα εκπαίδευσης και οι πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες, όσο και οι βιβλιοθήκες.
- Τα στοιχεία των ερευνών ειδικά στο εξωτερικό επιβεβαιώνουν τον καθοριστικό ρόλο της εκπαίδευσης στην επιτυχή επανένταξη και αποκατάσταση των κρατουμένων στην κοινωνία. Όσοι συμμετείχαν σε εκπαιδευτικά προγράμματα εντός ή εκτός φυλακών είχαν 43% λιγότερες πιθανότητες να επιστρέψουν στη φυλακή μετά την αποφυλάκισή τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 3

- Στις περισσότερες φυλακές στην Ελλάδα οι βιβλιοθήκες που λειτουργούν δεν παρέχουν εκπαιδευτικά προγράμματα στους κρατούμενους, γεγονός που αποκαλύπτει ότι δεν λειτουργούν ως μέσα εκπαίδευσης των κρατουμένων, ενώ πρόβλημα αποτελεί η υποστελέχωση τους με επάγγελματιες βιβλιοθηκονόμους.

- Χρειάζεται να στελεχωθούν οι βιβλιοθήκες των φυλακών και να εμπλουτίζονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα οι τίτλοι των βιβλίων, ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες των φυλακισμένων (γλώσσα, θεματικές κ.α.) προκειμένου να αυξηθεί ο αριθμός όσων τις επισκέπτονται, για να δανειστούν βιβλία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 4

- Οι βιβλιοθήκες στη φυλακή είναι σημαντικοί χώροι ενημέρωσης, γνώσης και ψυχαγωγίας στους οποίους οι φυλακισμένοι μπορούν να διαβάσουν βιβλία και να συμμετέχουν σε οργανωμένες πολιτιστικές δράσεις και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.
- Χρειάζεται να αναβαθμιστούν οι χώροι των φυλακών όπου λειτουργούν οι βιβλιοθήκες και να ενισχυθεί το μέγεθός τους, προκειμένου οι φυλακισμένοι να αισθάνονται ότι ξεφεύγουν από τις συνθήκες της φυλακής, συνδέοντας την ανάγνωση με θετικά συναισθήματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ/ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 5

- Βαρύτητα πρέπει να δοθεί επιπλέον στη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο των κρατουμένων στον χώρο της βιβλιοθήκης και να προβλεφθεί περισσότερος και πιο ποιοτικός χώρος για τη λειτουργία βιβλιοθηκών, δεδομένου ότι πρόβλημα χώρου εντοπίζεται σε πολλές βιβλιοθήκες φυλακών ανά τον κόσμο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- Αντί επιλόγου, θα δανειστώ τη φράση κρατούμενου στην Αργεντινή που κάνει χρήση της βιβλιοθήκης κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού του και αποτυπώνει το μέγεθος της σημασίας λειτουργίας βιβλιοθηκών στις φυλακές: *«Το ερώτημα εδώ δεν είναι Τι είμαι; Το ερώτημα είναι: Τι μπορώ να γίνω;»*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1

- Alexander, J.C., Thompson, K. and Edles, L.D. (2016). *Σύγχρονη Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Guttenberg.
- Βαρβατάκος, Ν. (2010). Η εκπαίδευση των κρατουμένων. *Περιοδικό Οιονεί... κρατούμενος*, 8. σ. σ. 4- 6.
- Βατοπούλου, Μ. (1994). Βιβλιοθήκη σε φυλακή και κινητή βιβλιοθήκη. *Βιβλιοθήκες και Πληροφόρηση*, τ. 10- 11 . Ανακτήθηκε από: <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/bitstream/handle/10797/12233/10-11teuxos032.pdf>
- Bender, K. (2018). Education Opportunities in Prison Are Key to Reducing Crime. *Center of American Progress*. Accessed January 27, 2020. Retrived from <https://www.americanprogress.org/issues/education-k-12/news/2018/03/02/447321/education-opportunities-prison-key-reducing-crime/>
- Βιλιώτη, Ε. και Βασιλακάκη, Ε. (2015). Οι βιβλιοθήκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα. *Hellenic Academic Libraries Journal* 1 (2015) 37–52.
- Βουβούση, Μ. (2019). Η εκπαίδευση ενηλίκων στις φυλακές. *ΕΔΕΕΚ Τ. 25*. Μάρτιος 2019.
- Bleyl, H. (2016). Hier schlummert etwas. *Die Tageszeitung*, p. 23.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2

- Conseil de l' Europe (1990), Education en prison. Recommandation no R (89) 12 adopté par le Comité des Ministres du Conseil de l' Europe, le 13 octobre 1989 et exposé des motifs, Strasbourg, Conseil de l' Europe.
- Δασκαλάκης, Δ. (2013). *Όψεις της παιδικής ηλικίας*. Αθήνα: Διάδραση.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2017). Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Οκτωβρίου 2017 σχετικά με τα σωφρονιστικά συστήματα και τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές (2015/2062(INI)). Accessed January 26, 2020. Retrived from http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0385_EL.pdf
- Ηλιοπούλου, Β. (2011). *Κίνητρα συμμετοχής και στάσεις των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ φυλακών Στερεάς Ελλάδας* (Διπλωματική Εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Krolak, L. (2019). *Books beyond bars. The transformative potential of prison libraries*. Hamburg: Unesco.
- Lazanby, (2016). What is equality of opportunity in education? *Theory and Research in Education*, Vol. 14(1) 65–76.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3

- Lehmann, V. (2003). Planning and Implementing Prison Libraries: Strategies and Resources. *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council*, 1-9 August 2003, Berlin.
- Levine A. and Cureton J. (1992). The Quiet Revolution: Eleven Facts About Multiculturalism and the Curriculum, *Change24*, no.1: 24 – 29.
- Mature, (2013) *Mature Research Report*.
- Σταματοπούλου, Ε. (2016). «Πάνω από 700 εκατομμύρια παραμένουν αναλφάβητοι». *In.gr*. Πρόσβαση: 25/1/2020. Πρόσβαση Ιανουαρίου 26, 2020. Ανακτήθηκε από <https://www.in.gr/2016/09/08/plus/features/panw-apo-700-ekatommyria-paramenoyn-analfabitoi/>.
- Erisman, W. and Contardo, J.B. (2015). *Learning to Reduce Recidivism: A 50-State Analysis of Postsecondary Correctional Education Policy*.
Institute for Higher Education Policy.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4

- Gorgol, L. E and Sponsler, A. B. (2011). *Unlocking Potential: Results of a National Survey of Postsecondary Education in State Prisons.*
Institute for Higher Education Policy.
- Government U.K., Prison Life Accessed January 27, 2020. Retrived from <https://www.gov.uk/life-in-prison/education-and-work-in-prison>
- Παπασπύρου, Σ. (2016). Τι βιβλία διαβάζουν στις ελληνικές φυλακές; Lifo.
https://www.lifo.gr/articles/book_articles/90392/ti-vivlia-diavazoyn-sti-s-ellinikes-fylakes
- Philip, E. (2011). The Importance of Libraries in Prisons. Accessed January 26, 2020. Retrived from
<https://www.questia.com/magazine/1G1-278008163/the-importance-of-libraries-in-prisons>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

- Rosenfelt, D. S. (1994). Definitive Issues: Women's Studies, Multicultural Education, and Curriculum Transformation in Policy and Practise in United States, *Women's Studies Quarterly* 22, nos 3 – 4: 26 – 41.
- Thompson, E. (2019). "Teaching in America's prisons has taught me to believe in second chances Accessed January 26, 2020. Retrived from
- <http://theconversation.com/teaching-in-americas-prisons-has-taught-me-to-believe-in-second-chances-112583>
.
- Unesco, (2012). Bibliobús Bertolt Brecht and the German-Nicaraguan Library, Nicaragua. Accessed January 27, 2020. Retrived from
- <https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-o/bibliobus-bertolt-brecht-and-german-nicaraguan>
- Unesco, (2019). A world beyond bars: How prison libraries contribute to lifelong learning. Accessed January 26, 2020. Retrived from
<http://uil.unesco.org/adult-education/world-beyond-bars-how-prison-libraries-contribute-lifelong-learning>
.
- Witteveen, A. (2017). Prisons & Publics. Accessed January 26, 2020. Retrived from
<https://www.libraryjournal.com/?detailStory=prisons-publics-outreach>.

Σας ευχαριστώ πολύ!

